

Güneydoğu Terör Olaylarının Ekonomik Sonuçları

Şennur Sezgin¹

sennursezgin@hotmail.com

Necmi Gunduz²

necmigunduz@hotmail.com

Selami Sezgin³

selami.sezgin@manas.kg

ÖZET

Bu çalışma silahlı çatışmanın ekonomik sonuçlarını Güney Doğu Anadolu bölgesini Türkiye'nin diğer bölgeleri ile karşılaştırarak analiz etmektedir. Silahlı çatışma ve terörist faaliyetler ülkenin makro ekonomik gelişmesini güçlü bir şekilde etkilemektedir. Türkiye 1984 yılından itibaren Güney Doğu Anadolu bölgesinde silahlı çatışmayı yaşamış ve yaşamakta olan bir ülkedir ve savunma bütçesinin büyük bir bölümünü bunun için harcamaktadır. Bu harcamalar nedeniyle Türkiye'nin ekonomik kalkınmasının geciktiği iddia edilmektedir. Bu söylem ülkenin bütünü açısından doğru olmakla beraber, bölgesel düzeyde sonuçlarının ne olduğu belli değildir. Bu çalışma söz konusu harcamaların bölgeyi ve bölgenin kalkınmasını nasıl etkilediğini Türkiye'nin diğer bölgeleri ile karşılaştırarak incelemektedir. GSYİH'nın sektörel dağılımındaki gelişmeler (tarım, ticaret, endüstri, kamu hizmetleri) çatışma olan bölgeler ile olmayan bölgeler açısından

¹ Yrd. Doç. Dr., Kırgız Türk Manas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü Öğretim Üyesi

² Uluslar arası Florida Üniversitesi, İktisat Bölümü

³ Doç. Dr. Selami Sezgin, Kırgız Türk Manas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümü Öğretim Üyesi

Şennur SEZGİN- Necmi GÜNDÜZ- Selami SEZGİN

karşılaştırılmaktadır. Bu karşılaştırmaya göre, ekonomik büyüme Güney Doğu Anadolu bölgesinde diğer bölgelere göre daha yavaş olmakta ve bölgeler arasında iraksamaya neden olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Savunma Harcamaları, ekonomik kalkınma, terör, çatışma

ABSTRACT

This paper analyses the economic consequences of armed conflict in South Eastern Turkey comparative to other regions in Turkey. Armed conflict and terrorist activities can strongly influence macroeconomic development of the country. Between 1984-2000, Turkey has experienced armed conflict in the South Eastern region of Turkey and has spent an important proportion of its budget to defence. It is claim that Turkey's development has retarded because of these spending. This might be true for whole country but in the regional context what are the consequences. In this paper, we investigate how these spending have affected the region and its development with comparative to other regions of Turkey. Components of GDP (agriculture, trade, industry, government services) in conflict-region and non-conflict region compared. The results showed that economic growth in the south eastern region much more slower than rest of the country and causes divergence between the regions.

Key words: Defence Expenditures, economic growth, terror, conflict

1-Giriş

Bu çalışmanın amacı savunma harcamalarının ve silahlı çatışmaların (armed conflict) bölgesel kalkınma üzerine etkilerini Türkiye'nin Güney Doğu Anadolu bölgesini ele alarak analiz etmektedir. 1984 yılında itibaren Türkiye bu bölgede büyük terörist faaliyetlerin hedefi olmuştur. Diğer taraftan bu faaliyetlerin sosyal ve politik boyutu dışında savunma bütçesini dolayısıyla da genel bütçeyi etkileyen yönü de vardır. İleri sürülen iddialar ise, bu harcamalar nedeniyle Türkiye'nin kalkınmasının geciktiğidir. Bu durum ülkenin bütünü açısından doğru olmakla beraber bölgesel etkileri açısından sonuçları tam olarak bilinmemektedir. Bu çalışmada güvenlik harcamalarının bölgeyi nasıl etkilediği ve bu bölgenin kalkınması Türkiye'nin diğer bölgeleri ile karşılaştırılarak analiz edilecektir. Silahlı çatışmalardan dolayı ekonomik kaynakların ne kadarı bölgeye aktarılmıştır? Bu çatışmalar bölgenin kalkınmasını nasıl etkilemektedir? Daha önceki çalışmaların gösterdiği gibi askeri alt yapı harcamaları az gelişmiş yerlerdeki sivilin kalkınması üzerinde dışsallıklar nedeniyle pozitif etkileri olabilmektedir. Bu bölgede böyle bir durum söz konusu mudur? Bu makalenin aşağıdaki bölümlerden oluşmaktadır. Girişi takip eden ikinci bölümde ilgili literatür ele alınacaktır. Üçüncü bölümde ise küme (cluster)

ve grafik analizlerine yer verilecektir. Sonuçlar ise dördüncü bölümde sunulacaktır.

2- Literatür Taraması

Ekonomik teori ekonomik sistemdeki bütün insanları birer ekonomik ajan olarak kabul eder. Bu ekonomik ajanların kendilerine ait fayda fonksiyonları vardır ve temel amaçları faydalarını maksimize etmektir. Hiç kimse belirsiz şartlar altında yaşamak istemez. Peki neden bazı insanlar istikrarlı bir yaşam sürmek yerine çatışma yaratma eğilimindedirler? Onların motivasyonlarının kaynağı nedir?

Cramer (2002) çatışma ekonomisinin metodolojik gelişmesini toplumda aynı din veya ideolojik düşünceye sahip, benzeri özellikler taşıyan bir grup insan olarak ifade etmektedir. Bu ortak özellikler onlara kimlik kazandırmakta ve kazanılan bu kimliği grup aktif organizasyon haline dönüştürmektedir. Richard Rubenstein terörizmi küçük bir grubun geniş kitleleri temsil ettiğini iddia etmesi ve "herotic" kışkırtıcı ataklarla şereflerini kazanacakları vaatleriyle kitleleri harekete geçirme yollarını araştırma ve aşırı tepkilerle düşmanlığı yayma ve pekiştirme çabaları olarak tanımlamaktadır (Clements, 2001). Çatışma ortaya çıktığında insanların duygularını bir tarafa bırakırsak, bütün grup üyeleri aynı kimliği paylaşmakta ve bu gruptaki bazı kimseler sosyal olarak dışlanmış durumdadırlar. Bu dışlanma çalışma şartlarının kötü olması veya kendi mülkünün olmaması şeklinde olabileceği gibi, toplumdaki diğerleri gibi yaşamlarını sürdürmemek de olabilir. Bu dışlama belli bir seviyeye ulaştığında grubu sosyal ekonomik ve politik açıdan etkilemekte ve dışlama devlete ve topluma karşı isyan yaratmaktadır (Chakravarty ve D'Ambrosio, 2002) .

Ekonomistlere göre, isyankarlık geniş ölçüde üretken ekonomik faaliyetleri predasyon¹ etmektedir ve ekonomik faaliyetlerin predasyonu bazı motivasyon kaynaklarına sebep olur. Pagano (1999) çatışmanın yaratılmasının kaynaklarını kişilerin gücü elinde bulundurma eğilimine ve konumsal niteliklerine ulaşmayla ilişkilendirmektedir. Çatışma yaratan kişilerin motivasyon kaynağı hakkında bir çok politik ekonomist Pagano'ya benzer şekilde düşünmektedir. Collier (2000) bazı kişilerin neden çatışmayı seçtiği hakkında iki popüler yaklaşım sunmaktadır. Birinci yaklaşım, zenginliğe çok hevesli olmak, ikinci yaklaşım ise, mağduriyet psikolojisi ile ekonomik sistemi protesto etmek ve bu şartlar altında toplumun bir kısmının zarar görmesine çalışmaktır. Collier (2000) bu iki yaklaşımı yeterli bulmamış ve bu konuya başka bir neden daha eklemiştir. Terörist organizasyonlar,

¹ predasyon yaşamak için diğer canlıları yiyerek kendine gerekli maddeleri sağlama alışkanlığı

ekonomik güce sahip oldukları zaman kendi yararlarına olan her şeyi yürürlüğe koyarlar. Terör örgütleri ve asilerin hareketleri ihtiyaç duydukları ekonomik gücü kazandıkları zaman hareket başlar, daha sonra kamu ve devlet mallarına karşı talan ve yağma başlar (Collier, 2000). Mağduriyet ve haksızlık çatışmanın temel nedeni olmakla beraber tek nedeni değildir, gerçek motivasyon kaynağını gizlemek için mağduriyet kullanılmaktadır. Çatışmanın başlatılmasındaki kişilerin gerçek motivasyon nedeni veya asi örgüte katılmak için gerçek nedenleri fayda sağlamak veya bu çatışmadan fayda beklenmesidir. Bu tür davranışları aç gözlülük veya hırs olarak da tanımlayabiliriz. Collier, çatışmaya ister ihtiras, ister mağduriyet sebep olsun bazı makro ekonomik veriler ve çatışma arasındaki ilişkiyi 1960-1995 döneminde beş yıllık aralıklarla inceleyebilecek izler bulmuştur (Collier, 1999). Diğer ilginç bir makale ise, çatışmanın ekonomik nedenlerini göstermeye çalışmaktadır. Buna göre, asilerin devlete karşı zafer kazanma olasılıkları terör örgütlerinin harekete geçme nedenidir. Asilerin zafer elde etmeleri, devletin çatışmayı bertaraf etme veya önleme gücüne bağlıdır. Eğer devlet ekonomik veya politik açıdan yeterince güçlü değilse çatışma kaçınılmazdır (Collier ve Hoeffler January 1998).

Çatışmanın maliyeti nedir? Çatışmalar ekonomiyi nasıl etkiler? İnsan kayıplarının yanında, çatışmalar genel ekonomiyi de etkiler. Concepción ve diğerleri (2003) Mindano'daki çatışmaların ekonomik sonuçlarını incelemiş ve sonuçlarını doğrudan ve dolaylı etkiler olarak ayırmıştır. Çatışmaların direkt etkileri: çatışma bölgesine verilen zararlar, yeniden yapılanmanın maliyeti olarak ortaya koymuşlardır. Çatışmaların dolaylı etkileri ise; üretim kayıpları, malların güvenlik içinde taşınmasının mümkün olmaması, turizm gelirlerinin kaybı, yüksek işsizlik ve kaçırılan yatırımlardır. Bunun dışında, çatışma döneminde bazı pozitif makro ekonomik değişiklikler tespit etmişlerdir. GSYİH ve ihracat çatışmadan olumsuz olarak etkilenmemiştir. Addison (2002) çatışmaların ve terörist faaliyetlerin finansal gelişme üzerinde belirgin bir şekilde negatif etkisinin olduğunu tespit etmiştir. Addison'a göre çatışmaların finansal sistem üzerinde iki önemli etkisi vardır. Birincisi, yerli paraya olan güvenin azalmasıdır (enflasyon beklentisi ve enflasyon riski nedeniyle). İkincisi, finansal sistem üzerindeki denetimlerini ve gerekli regülasyonların uygulanmasını zorlaştırarak iki koldan hükümetleri güçsüzleştirilmesidir. İspanya'daki Bask bölgesindeki çatışmalar nedeniyle Bask bölgesi ile diğer bölgelerin ekonomisi arasında ıraksama oluşmuştur. Bask bölgesindeki çatışmaların iki negatif etkisi Abadie ve Gardeazabal (2001) tarafından saptanmıştır. İlk olarak, Bask bölgesi ile Bask dışındaki bölgeler arasında kişi başına düşen GSYİH açısından farklılık vardır. İkincisi, Bask'daki firmaların stok değerleri Bask bölgesinde olmayan diğer firmalara göre daha düşüktür. Arunatilake *et. al.*

(2001), yaptıkları çalışmada Sri Lanka'daki çatışmaların ekonomik maliyetini ele almış ve çatışmaların ülkeye doğrudan ve dolaylı maliyetleri olduğunu bulmuştur. Direkt maliyetler arasında çatışmalar süresinde askeri harcamalarda bir artış tespit edilmiştir. Dolaylı maliyetler ise, GSMH kayıpları, turizm gelirlerindeki kayıplar, kaçan yatırımlardan dolayı gelir kayıpları, bu dönem içinde ölü ve yaralılarından dolayı insan kaynağı kaybı olarak sıralanmaktadır.

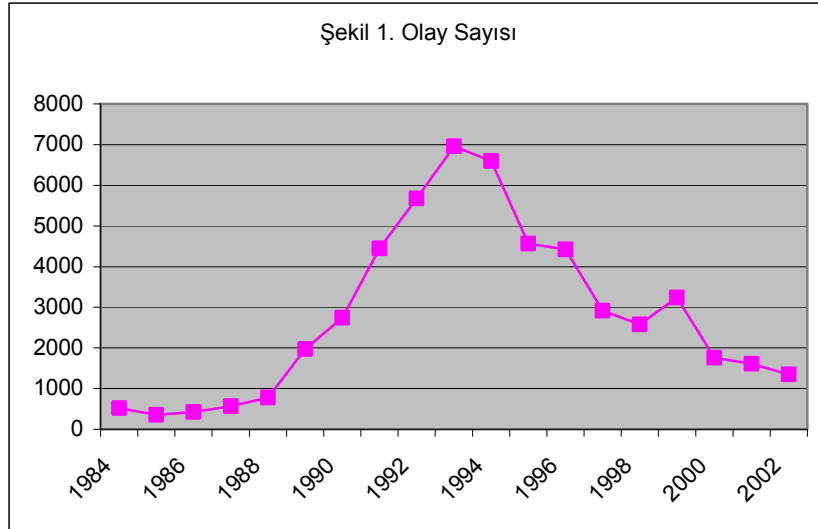
Bunların dışında çatışmalar makroekonomik sistemi, dolayısı ile kamu harcamalarının dağılımını etkilemektedir. Azam ve Mesnard (2003) çatışmanın ortaya çıkmasını etnik ve politik sebeplere değil, kötü ekonomik şartlara bağlamıştır. Çatışmalardan kaçınmak isteyen hükümet ya askeri harcamaları arttırmayı seçebilir, yada çatışmayla ilişkili olabilecek yoksul insanların durumunu iyileştirmek için sağlık, eğitim, yatırım gibi harcamalar yapmayı seçebilir. Addison'da buna benzer bir yaklaşım önererek, çatışma ortamına sahip olan ülkelerin borçlarına yardım edilerek, hükümet harcamalarının eğitim gibi diğer alanlara transfer edilmesinin sağlanmasını önermektedir (Addison, 2003). Savunma harcamaları ile eğitim, sağlık ve diğer sosyal alanlardaki harcamalar arasındaki ilişki bir çok akademisyen tarafından çalışılmıştır. Bu çalışmalarda harcamaların dağılımının ekonomik ve sosyal koşullar üzerindeki etkilerinin çelişkili olduğu görülmektedir. Yıldırım ve Sezgin (2002) savunma harcamalarının refah harcamaları üzerinde negatif etkiler yaratmadığını bulmuşlardır. Sağlık ve savunma harcamaları arasında değiş-tokuşta (trade-off) negatif etki bulunurken, savunma ve eğitim harcamalarında pozitif etki bulunmuştur. Fakat bir çok çalışmada refah (sosyal) harcamaları ile savunma harcamaları arasındaki ilişki negatiftir (Yıldırım ve Sezgin, 2002).

Sonuç olarak, silahlı çatışmaların maliyeti literatürü, çatışmaların ekonomik sonuçları üzerinde yoğunlaşmaktadır. Çatışmalar ekonomi üzerinde iki temel etki yapmaktadır; birincisi direkt etkiyi ifade eder, çatışmalar döneminde sağlık, eğitim, yatırım gibi diğer harcamalardan askeri harcamalara doğru bir kayma söz konusudur. İkincisi dolaylı etki, çatışmalar mal ve hizmet üretilmesi ve ticaret gibi ekonomik süreci etkilemektedir. Çatışmalar içinde yaşamak gelişmiş ekonomilerde bile bir çok probleme yol açmaktadır. Ekonominin istikrarlı ortamının bozulması ülke ve ülkenin ekonomisi üzerinde uzun dönemli negatif etkiler meydana getirmektedir (Heintz, 2002).

3. Ekonomik Sonuçlar

Türkiye Güney Doğu Anadolu Bölgesinin büyük bir bölümünde 1980'lerin ortasından itibaren ayrılıkçı terörle mücadele etmektedir. Son zamanlarda

öne çıkan bir konuda terörle mücadelede yapılan harcamalar ve bu harcamaların Türkiye ekonomisi ve bölge üzerindeki etkileridir. Bölgesel açıdan, 1980'lerden sonra asker sayısının artırılmasıyla birlikte köy koruculuğu sisteminin kurulması, bölgede gelir seviyesinin ve satın alma gücünün artmasına neden olmuş olabilir. Toplam talebin artması bölgenin gelir seviyesini de arttırmış olabilir. Türk ordusunun varlığı bölgedeki eğitim ve sağlık alanında pozitif dışsallıklar sağlamaktadır. Aynı şekilde bölgedeki Türk ordusunun varlığı nedeniyle altyapı yatırımları ve servislerinin yapımı hızlandırılmış ve sivil amaçlar içinde kullanılmaya başlanmıştır. Bu hizmetlerin sunulması esnasında bölge halkının kullanılması istihdam üzerinde olumlu etki yaparak işsizliğin azalmasını sağlamaktadır. Ampirik bulguların ışığı altında bu gelişmelerin sonuçlarının doğru şekilde incelenmesine ihtiyaç vardır. Bu çalışma önemli gelişmelerin olduğu 1987-2000 yıllarını kapsamaktadır. Bu yılları kapsamamasının bir nedeni de Türkiye İstatistik Kurumunun ilgili yıllarla il bazında detaylı GSYİH verileri sunmasıdır. Şekil 1 Terörden etkilenen Güney Doğu Anadolu bölgesinde 1984-2002 yılları arasında meydana gelen önemli olayların trendini göstermektedir. 1987'den sonra belirgin bir yükseliş gözlenmektedir. Bu trend 1993'den sonra düşmeye başlamıştır.

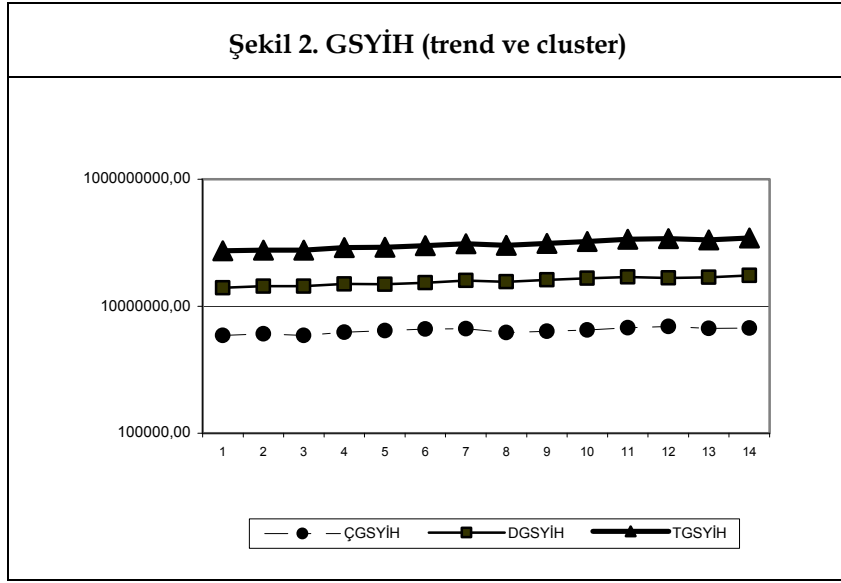

Kaynak: İçişleri Bakanlığı

Terörist faaliyetlerin ve silahlı çatışmalar dönemi boyunca bu bölgedeki ve bu bölge dışındaki GSYİH ve unsurlarının gelişmesi silahlı çatışmanın ekonomik sonuçları açısından bazı önemli deliller vermektedir. Bu analiz için Türkiye'deki 22 şehir seçilmiştir. Bu şehirlerden onbir tanesi bu

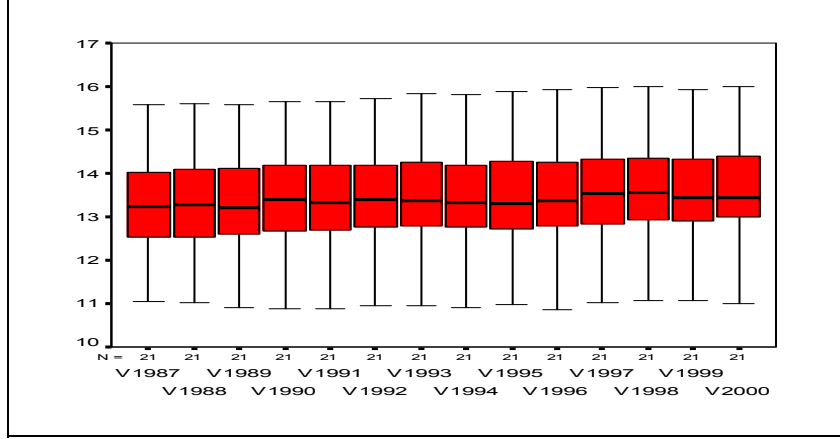
Güneydoğu Terör Olaylarının Ekonomik Sonuçları

çatışmalardan etkilenmemiş şehirlerden oluşmaktadır¹. Diğer onbir şehir ise bu çatışmalardan çok fazla etkilenen şehirlerimizdir². Dönemin kısa olması ve verilerin hassas olması nedeniyle, grafik ve cluster (kümeleme) analizi kullanılmıştır.

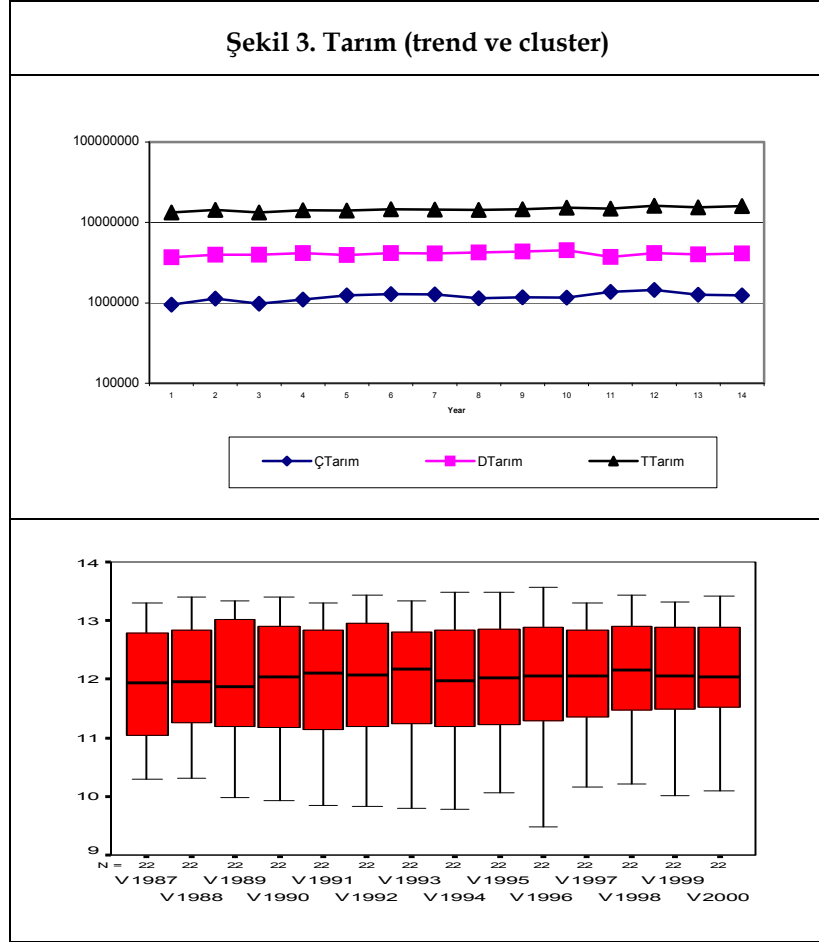
¹ Çatışmadan etkilenmeyen şehirler olarak Gaziantep, Samsun, Bursa, Balıkesir, Eskişehir, Denizli, İzmir, Erzurum, Antalya, Adana, Çorum seçilmiştir.

² Çatışmada etkilenen şehirler olarak Adıyaman, Diyarbakır, Elazığ, Bingöl, Bitlis, Mardin, Muş, Siirt, Batman, Şırnak, Tunceli, Hakkari, Van seçilmiştir. 1991 yılından itibaren Batman ve Şırnak il olarak yapılandırılmıştır. Analiz bütünlüğü açısından sonraki yıllarda da Batman ve Şırnak önceden bağlı olduğu il içinde değerlendirilmiştir.

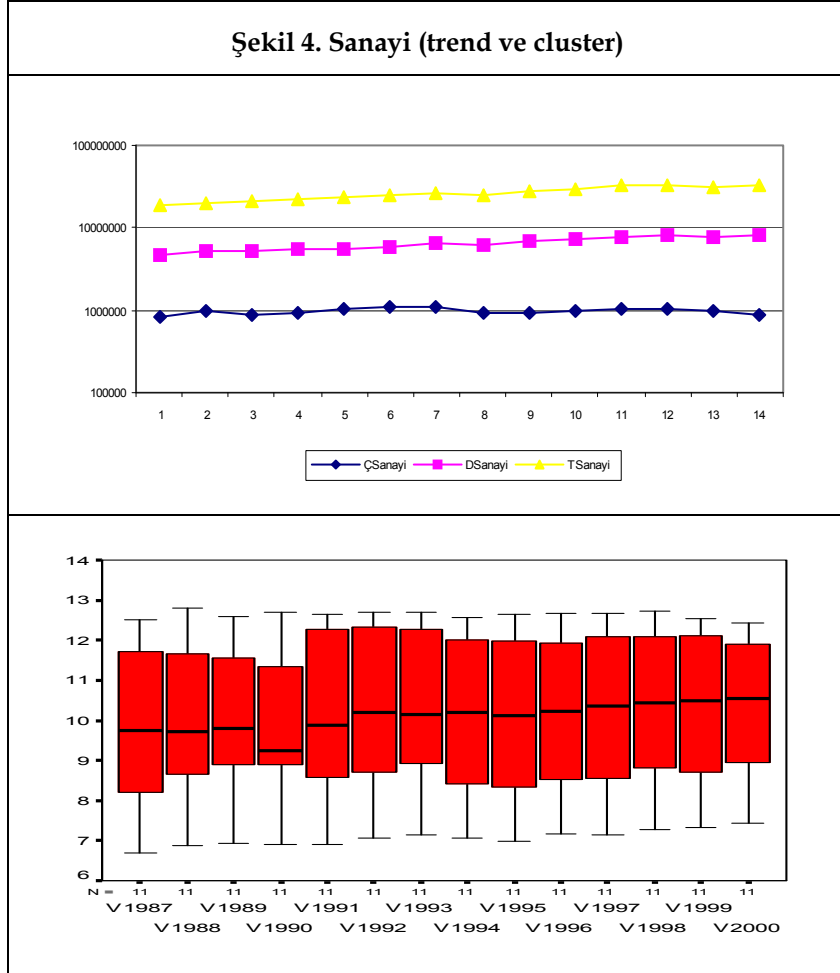

Veriler Türkiye İstatistik Kurumundan alınmıştır. İllere göre sektörel GSYİH verileri kullanılmıştır. GSYİH'nun unsurları arasında ticaret, endüstri, tarım, taşımacılık ve kamu hizmetleri yer almaktadır. Beklentimiz, özellikle kamu hizmetlerinin ve taşımacılık sektörünün bu çatışma ortamından pozitif etkilenmesi, toplam GSYİH ve diğer sektörlerin ise olumsuz etkilenmesidir. Takip eden şekilde, ÇGSYİH çatışma olan şehirlerin toplamını temsil etmekte, DGSYİH ise çatışma olmayan şehirleri temsil etmekte, TGSYİH ise Türkiye toplamını vermektedir. Bu dönem boyunca farklılığı görebilmek için level (seviye) yerine, logaritmik form tercih edilmiştir. Bütün değişkenler 1987 sabit değerlerine dönüştürülmüştür.

Şekil 2 1987-2000 arasındaki toplam GSYİH'nın trend ve cluster analizini göstermektedir. Çok açık olarak çatışma olan ve çatışma olmayan şehirler arasında iraksamaya (divergence) neden olmaktadır. GSYİH büyümesi çatışmaya maruz kalan bölgede oldukça istikrarlı olmasına rağmen, çatışma olmayan bölgede büyüme trendi yüksektir.

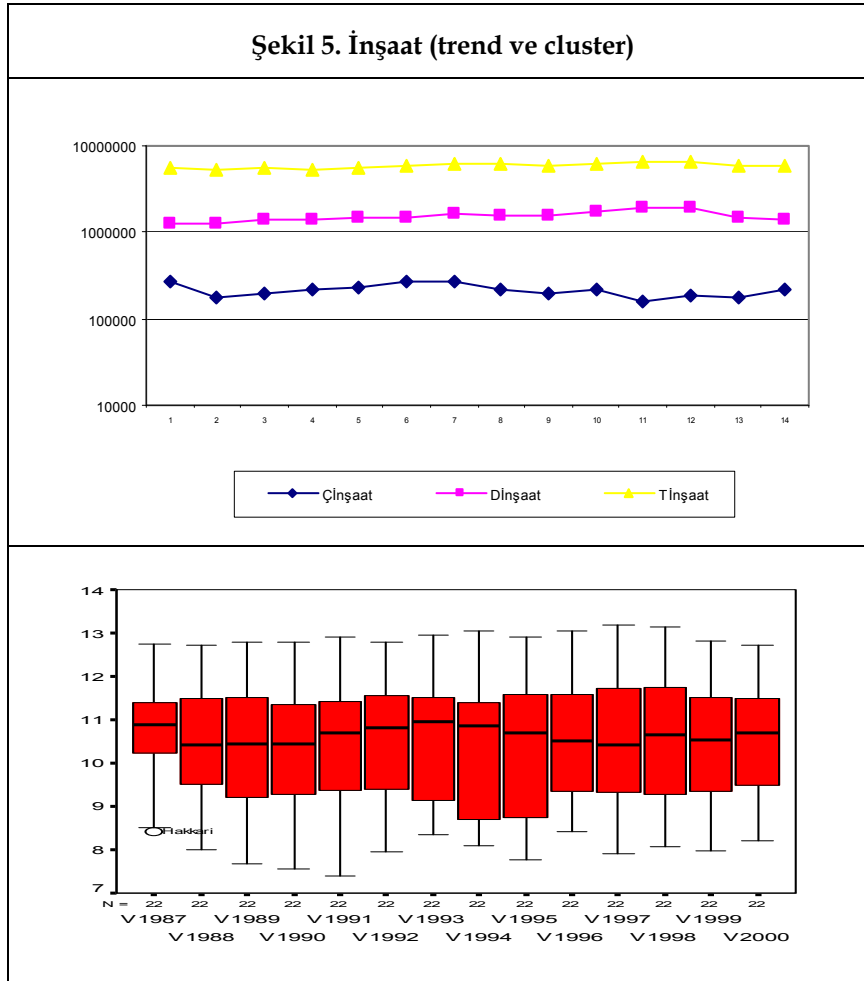
Tarım sektörü incelendiğinde benzer bir trend görülmektedir (Şekil 3). Ne zaman çatışmalar artarsa, tarımsal üretim düşmektedir. 1996'ya kadar ıraksama var iken, bu tarihten sonra çatışma bölgesinde tarımın büyümesi artmıştır. Bu da bize tarımın terörist faaliyetlere hızlı bir şekilde tepki verdiğini göstermektedir. Silahlı çatışma Güney Doğu Anadolu bölgesinde tarımsal üretimi geriletmektedir. Şeklimizin alt bölümündeki kümeleme analizinde tarım sektörünün ortalaması ve ortalamadan sapmalar görülmektedir.

Sanayi sektörünün güven ortamından en fazla etkilenen sektör olması beklenmektedir. Yatırım kararları çevre koşullarından etkilenmektedir. Beklendiği gibi silahlı çatışmalardan en fazla etkilenen sektör sanayi olmaktadır. Çatışma yaşanan bölge ile yaşanmayan bölgeler arasında büyük farklılık vardır. 1995'den sonra olay sayısı hızlı bir şekilde düşmüş olmasına rağmen, sanayinin bu düşüşe cevap vermediği görülür. Çatışma nedeniyle sanayinin gelişmesi bir kez ertelendiğinde etkileri uzun dönemli olmaktadır. Diğer sektörlerde çatışma sona erdiğinde geriye dönüş hızla mümkün olmakla birlikte sanayide durum böyle değildir. Sanayici bölgedeki güvensizlik nedeniyle bölgeyi bir kez terk ettikten sonra çatışma ortamı sona erse bile geri dönüşü diğer sektörlerle göre daha uzun zaman almaktadır. Sonucun bu şekilde çıkması sürpriz değildir. Sanayi yatırımı uzun sürelidir

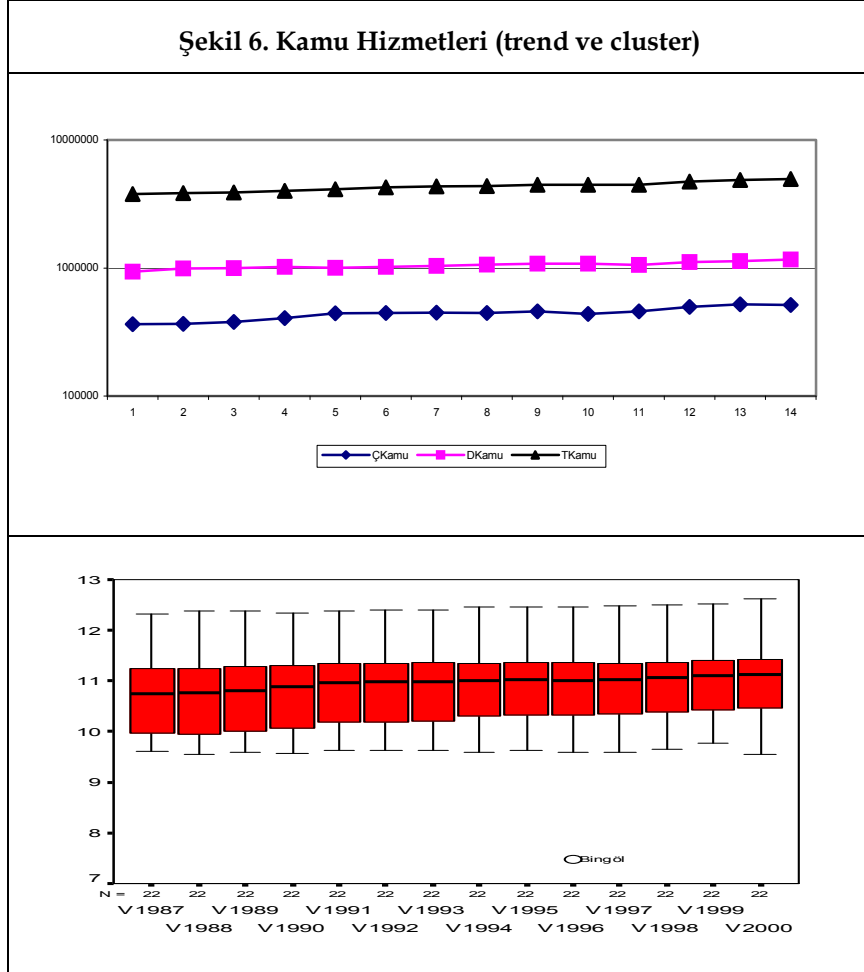
Güneydoğu Terör Olaylarının Ekonomik Sonuçları

ve diğer sektörlerle göre mobilitesi daha düşüktür. Bölgenin kalkınması için yapılan teşvikler yeterli olmamaktadır. Sanayi için en önemli teşviğin güvenli bir ortam olduğu görülmektedir.

İnceleme alanımıza giren diğer bir sektör ise inşaat sektörüdür (şekil 5). Kentleşme ve sanayileşmenin görece olarak yetersiz olduğu bu bölgede inşaat sektörünün diğer bölgelerden daha hızlı gelişmesi beklenmektedir. Bununla birlikte bu sektörde çatışma ortamından olumsuz etkilenmiştir. İnşaat sektöründe silahlı çatışma sürdüğü sürece iraksama çok açıktır. Çatışma döneminde bu sektörde çok az gelişme vardır. Çatışmalar sona erdiği zaman, terörden etkilenen şehirlerde bu sektörün büyümeye başladığı

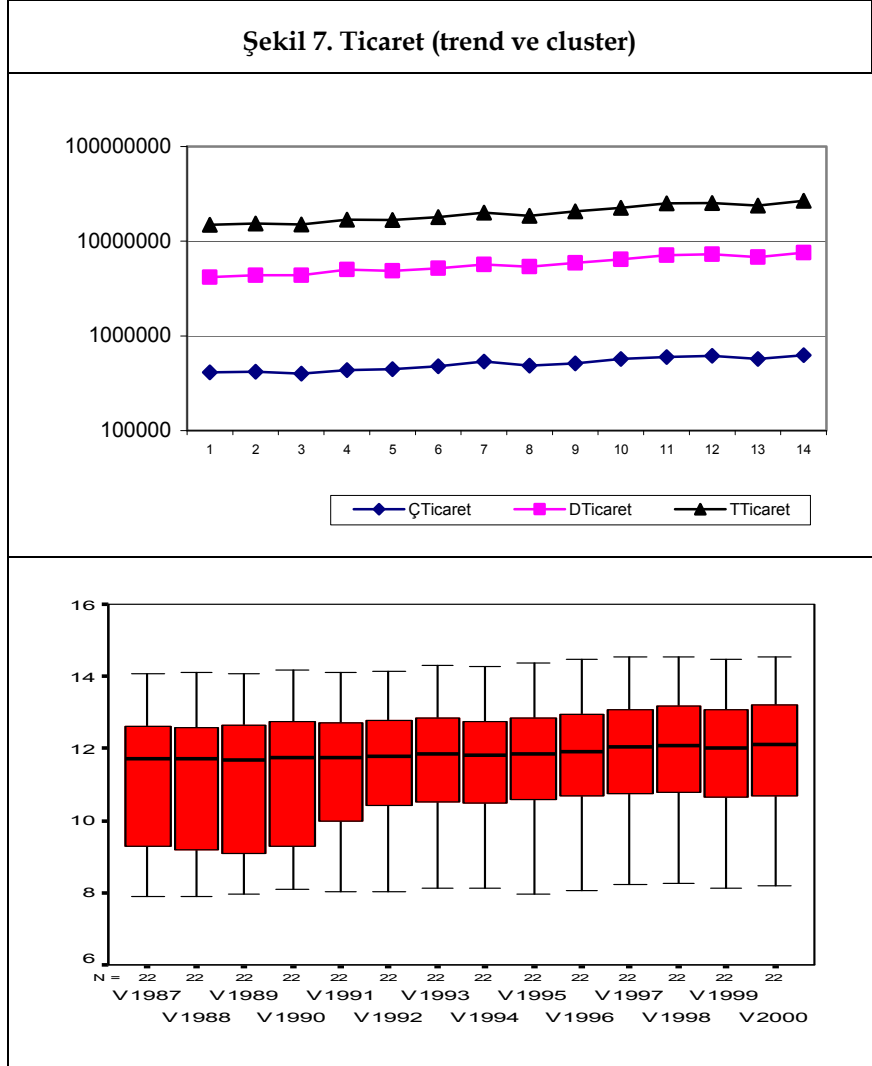
tespit edilmiştir. İnşaat sektörü çatışmaya en hızlı reaksiyon veren sektör olarak öne çıkmaktadır.

Kamu hizmetlerinin gelişimi Şekil 6'da görülmektedir. Silahlı çatışmalar savunma harcamalarında bir artışa yol açmaktadır. Savunma harcamalarının bir tür kamu harcaması olması nedeniyle çatışma dönemlerinde bu harcamaların yüksek olması doğaldır. Bunu sonucu olarak silahlı çatışma süresince hükümet bütçesinin büyük bir bölümünün bu bölgeye aktarıldığı görülmektedir. Çatışma bölgesinde kamu hizmetlerinin büyümesi diğer bölgelere göre daha yüksektir. Bu noktadan hareketle silahlı çatışmalar süresince yakınsama söz konusudur. Kamusal harcamalar sadece savunma

Güneydoğu Terör Olaylarının Ekonomik Sonuçları

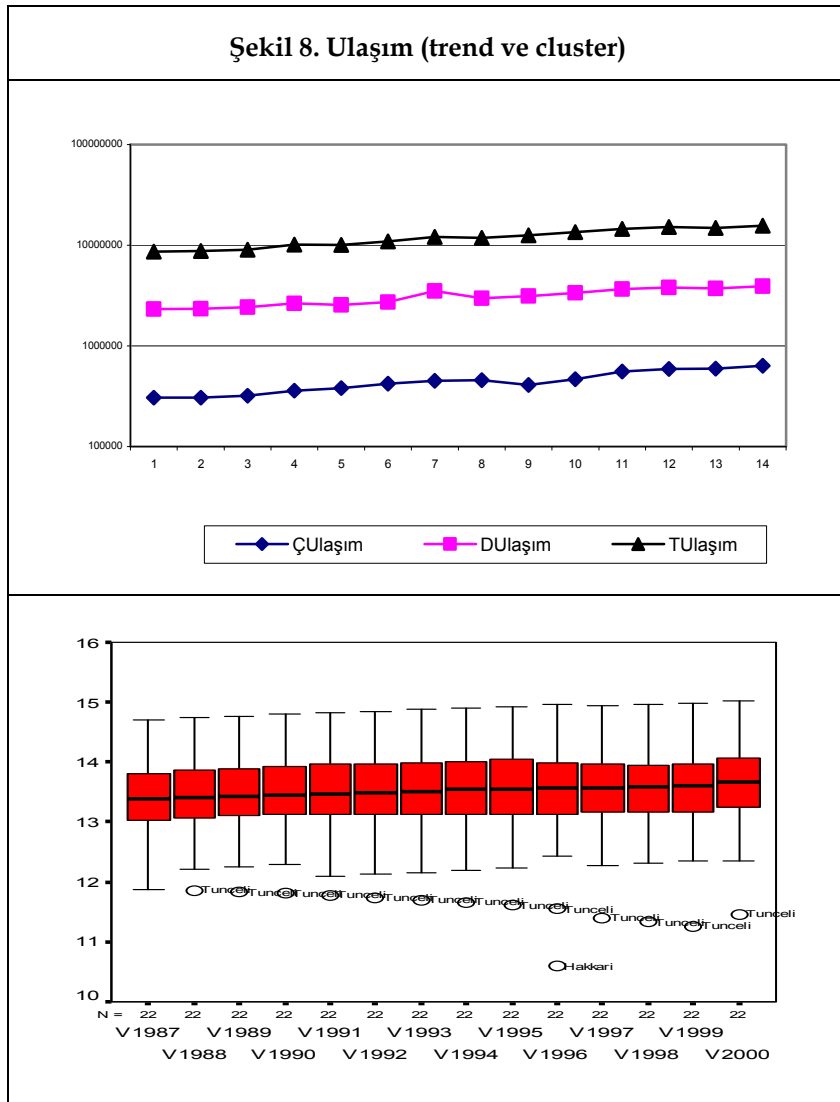
ile ilgili olmayıp aynı zamanda altyapı hizmetlerini de içermektedir. Bu durumda bölge için olumlu dışsallıklar oluşmaktadır.

Çatışma bölgesinde kamu hizmetleri gibi ticarete önemli gelişme göstermektedir. Ticaret bu bölgede artmaktadır. Burada da yakınsama sözkonusudur. Güneydoğudaki terörist faaliyetler bölgenin ticaretinin gelişmesine olumlu katkılarda ilgili dönemde bulunmuştur. Çatışma nedeniyle kamu kesiminin ve silahlı kuvvetlerin bölgede daha fazla yer

alması toplam talepte bir artışa yol açmakta ve bu artışta en çok bölgedeki ticaret sektörünün gelişmesine yol açmaktadır.

Bu çalışmanın bize gösterdiği bulgulardan bir tanesi de çatışmalardan en az etkilenen sektörün ulaşım sektörü olduğudur. Çatışmalar ulaşım sektörü üzerinde önemli bir etkiye yol açmamaktadır. Sadece Tunceli şehri bunun dışında kalmıştır.

4. Sonuç

Bu çalışmada Türkiye'nin Güney Doğu Anadolu Bölgesinde silahlı çatışmanın ekonomik sonuçları analiz edilmiştir. Savunma harcamaları, terör ve çatışma ile ilgili güvenilir ve uzun süreli verilerin elde edilememesi nedeniyle, GSYİH ve unsurları analiz edilmiştir. GSYİH'nın il bazında sektörel dağılımı ile ilgili seride yeterince uzun olmamakla birlikte çatışmanın ekonomik etkileri hakkında bazı bilgiler vermektedir. Bu çalışmanın temel bulgusu, silahlı çatışmanın Güney Doğu Anadolu bölgesini etkilediğidir. Buna göre sanayi sektörü bu çatışmalardan en fazla etkilenen sektör olmakla beraber diğer bazı sektörlerde olumsuz etkilenmiştir. Ulaştırma sektörü en az etkilenirken, kamu sektörünün rolü ise bu bölgede çatışmalar boyunca artmıştır.

İncelenen sektörlerden kamu kesiminde terörden etkilenen iller ile etkilenmeyen iller arasında yakınsama görülürken, ticaret, inşaat, tarım ve sanayi sektöründe çatışma ıraksamaya neden olmaktadır.

Bu çalışmanın sonuçları ihtiyatla değerlendirilmelidir. İncelenen dönemin genişletilmesi ve çatışma verilerinin çeşitlendirilmesi ile daha güvenilir sonuçlara ulaşılabacaktır.

KAYNAKLAR

- ADDİSON T. ve Murshed S.M.(2003), "Debt Relief and Civil War", *Journal of Peace Research*, 40 (2), 159-176.
- ATHANASSİOU E., Kollias C., Nikolaidou Eve Zografakis S. (2002) "Greece: Military Expenditure, Economic Growth and the Opportunity Cost of Defense", *Arming the South*, Palgrave publishers , Newyork, edited by Jurgen Brauer and J.P.Dunne,,291-317.
- ARUNATİLAKKE N., Jayasriya S. and Kelegama S.(2001), "The Economic Cost of the War in Sri Lanka", *World Development*, 29 (9), 1483-1500.
- AZAM J.P. ve Mesnard A. (2003), "Civil War and the Social Contract" *Public Choice* 115, 455-475.
- CHAKRAVARTY S.R. ve D'Ambrosio C.(2002), "The Measurement of Social Exclusion", unpublished manuscript, Istituto di Economia Politica, Università Bocconi,
- CLEMENTS K.P. (2001), "Terror and Terrorism", *Talk for the Conflict, Development and Peacebuilding Network Overseas Development Institute*, London, Friday 29th .
- COLLIER P. ve Hoeffler A. (1998), "On Economic Causes of Civil War", *Oxford Economic Papers* 50, Revised January 1998 , 563-73.
- COLLIER P.(1999), "Doing Well out of War", *Conference on Economic Agendas in Civil Wars*, London, 1-15.
- COLLIER P.(2000), "Economic Causes Of Civil Conflict And Their Implications for Policy", *Development Research Group World Bank*, 1-23.
- CONCEPCION S., Digal L., Guiam R., De la Rosa R. ve Stankovitch M.(2003) "Breaking the Links between Economics and Conflict in Mindanao", Presented at the 'Waging Peace' Conference, Manila..
- CRAMER C.(2002), "Homo Economicus Goes to War: Methodological Individualism, Rational Choice and the Political Economy of War", *World Development*, 30 (11), 1845-1864.
- HEİNTZ J.(2002), "Political conflict and the social structure of Accumulation: The case of South African Apartheid", *Review of Radical Political Economics*, 34, 319-326.

Güneydoğu Terör Olaylarının Ekonomik Sonuçları

PAGANO, U. (1999). "Is Power an Economic Good? Notes on Social Scarcity and the Economics of Positional Goods" In S. Bowles et al. (Eds.), *The Politics and Economics of Power*, London: Routledge.

SEZGİN S. ve Yıldırım J.(2002) "The Demand for Turkish Defence Expenditure", *Defence and Peace Economics*,.13 (2), 121-128.